

**STANISLAV SOUSEDÍK:
Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení**

Praha: Vyšehrad 2014, 176 s.

Stanislav Sousedík sa snaží vo svojom diele *Kosmologický důkaz Boží existence v životě a myšlení* ponúknuť vlastné premyslenie metafyzického zdôvodnenia kozmologického argumentu existencie Boha. Tým sa líši od Swinburnovho prírodovedeckého zdôvodňovania existencie Boha, ktoré môže byť len pravdepodobnostné a ktoré je chápané ako vysvetlenie, pričom Sousedíkovi ide skôr o metafyzické pochopenie.

Kniha sa skladá z troch častí. Prvá a tretia časť sú akýmsi existenciálnymi časťami, lebo sa týkajú kozmologického dôkazu v živote. Druhá časť, jadro knihy, je písaná analytickým esejistickým štýlom. Aj keď autor v predslove spomína, že nevyžaduje zvláštne znalosti, iba schopnosť a ochotu premýšľať, čitateľ bez predbežných znalostí analytickej filozofie a prípadne aj scholastickej filozofie bude mať zrejme veľké ťažkosti text sledovať a pochopiť. Autor, ktorý prepája analytickú a scholastickú terminológiu, v tom má zrejme jasno, ťažšie to už má s danou terminológiou nováčik.

Prvá časť začína analýzou slova „svet“. Rozlišuje dva významy tohto slova: v prvom význame ako súhrn vecí, ktoré nás obklopujú, v druhom význame ako súhrn všetkých reálne existujúcich vecí, aj takých, ktoré nemôžu vstupovať do priestorových vzťahov, čo nazýva aj „univerzom“. Potom si všíma detský svet, teda to, čo prežíva dieťa, ktorému sa veci zdajú byť večné. Pri prechode k dospelosti nastáva zrútenie tohto sveta, a to buď v dôsledku neopätovanej lásky, alebo smrti niekoho blízkeho, teda prostredníctvom určitých zážitkov, skúseností. Dospelý si všíma už pomínelosť sveta, lebo tak svet prežíva. Detský svet sa prepadá do ničoty. Na to môže reagovať snahou o rozptýlenie vecami sveta, ale aj hľadaním mimosvetského predmetu a zmyslu života. Vo svete pomínelých vecí tento zmysel nenachádza. Tak sa vynára aj úzkosť z pomínelného sveta. Tieto prerody z detského sveta znázorňuje na Máchovom *Máji* a Němcovej *Babičke*. Úzkosť vyvoláva aj otázku zmyslu. K úzkosti môže nadobudnúť človek postoj zúfalý, alebo hľadajúci. K zúfalému postoju priraduje aj postoj agnostika, ktorý človek získava často pod vplyvom ideológie, ale aj postoj materialistický. Človek v hľadajúcom postoji sa snaží nájsť nejaký večný zmysel, ktorý nie je z tohto sveta a ktorý presahuje bežnú skúsenosť, teda súcno, ktoré spĺňa tieto tri podmienky.

Pri hľadaní východiska z úzkosti Sousedík polemizuje s Heideggerovými názormi z jeho diela *Bytie a čas* a zotrúva pri svojich názoroch. Boh kresťanského náboženstva spĺňa dané tri podmienky východiska z úzkosti. Ďalej skúma aj hľadanie súcna filozofiu, ktoré by spĺňalo dané tri podmienky. Materializmus ani agnosticizmus neumožňujú nájsť hľadané súcno s danými podmienkami. Možné odpovede rozdeľuje Sousedík na odpovede z hľadiska primátu objektu a odpovede z hľadiska primátu subjektu. Medzi odpovede z hľadiska subjektu zaraďuje Rahnera s jeho transcendentnou skúsenosťou, ktorú nazýva

aj svätým tajomstvom a z ktorej sa odhaľuje jej spredmetnením Boh. Transcendentná skúsenosť vzniká na základe apriórnej štruktúry subjektivity. V rámci kritiky Rahnera spomína aj riešenie Maréchala ako nedostatočné, ale neukazuje, v čom táto nedostatočnosť spočíva. Sousedík na Rahnerove názory reaguje tvrdením, že pokým daná skúsenosť zostáva nespredmetnená, zostáva imanentná. Nepredmetné stavy sú imanentné neintencionálne stavy, napríklad bolesť, nálada, pocit. Filozofia vychádzajúca z takýchto stavov subjektu sa z nich nemôže podľa Sousedíka dostať, preto treba vychádzať z objektu (s. 63). Treba však bližšie skúmať aj to, ako zistíme, či niekto stráca detský svet a prežíva úzkosť. Nezistíme to z toho, čo nám nejaký subjekt o sebe vyjaví, alebo z toho, ako sa správa? Aj úzkosť primárne prežíva nejaký subjekt. Ako sa môžeme z takéhoto subjektívneho zážitku dostať k objektívnemu východisku? Čo ak niekto úzkosť nepocíti? Ten už nemusí hľadať zmysel života? Nemalo by byť východiskom teda hľadanie zmyslu života? Rozdiel medzi Rahnerovým a Sousedíkovým prístupom spočíva v tom, že Rahner hľadá prístup k riešeniu tejto problematiky v apriórnych predpokladoch štruktúry subjektu, kým Sousedík v obsahoch subjektívnych skúseností. Pri hľadaní súcna s tromi podmienkami nepostačujú predmety z tohto sveta, ktoré sú pominuteľné. Môžu ich spĺňať iba reálne predmety z univerza, s ktorými nie sme v priestorových vzťahoch. Cestu k nim skúma Sousedík cez reálne existujúce predmety vo svete a ich vlastnosti, čo je obsahom kozmologického dôkazu existencie Boha.

V ďalšej časti skúma Sousedík kozmologický dôkaz v myslení. Najprv analyzuje jeho predpoklady. Medzi ne patrí predpoklad existencie ako predpoklad prvého rádu čiže ako vlastnosť individuí. Musí preto odlišiť abstraktné vlastnosti od konkrétnych, aby to mohol aplikovať aj na existenciu. Tam sa do formulácie jednej vety zaplietol zrejme nejaký tlačiarenský škriatok: „Že totiž nejakú konkrétnu vlastnosť považujeme za protiklad konkrétnej...“ (s. 71), namiesto druhej konkrétnej má byť abstraktnej. Potom predstavuje Fregeho chápanie existencie ako pojmu druhého rádu a svoj nesúhlas s jeho riešením. Na neho nedväzovali Carnap a Quine. Preto Sousedík rozlišuje medzi existenciou chápanou ako vlastnosť pojmov (relatívna existencia), ktorú označuje symbolom „ $\exists$ “, a existenciou chápanou ako vlastnosť individuí (absolútna existencia, predikát existencie) ktorú označuje symbolom „ E “. Frege, Carnap a Quine sú predstavitelia abstraktného chápania existencie. Konkrétnu existenciu nejakého individua označuje Sousedík symbolom „ ε “. Dôležitá je aj zásada Z platná v prirodzenom jazyku, podľa ktorej treba pokladať poznanie sveta prirodzeným jazykom za pravdivé, pokiaľ nie je objektívne platnými, intersubjektívne prístupnými dôvodmi dokázaný jeho opak v určitom konkrétnom prípade. Túto zásadu aj zdôvodňuje (s. 73). Na zdôvodnenie oprávnenosti predikátu existencie používa aj intencionálne súcna, aby odlišil absolútnu reálnu existenciu (E_r) od absolútnej intencionálnej existencie (E_i).

Ďalej sa zaoberá aj intencionálnymi individuími, ich reprezentantmi a ich vlastnosťami. Mnohé názory v tejto časti priblížil a snažil sa obhájiť aj v diskusiách v časopise *Organon F* v rokoch 2011 – 2013. Odmieta pritom predpoklady zástancov transparentnej intenzionálnej logiky, ktorých je na Slovensku a v Čechách pomerne veľa, ktorá však zo svetového hľadiska predstavuje iba okrajový prúd v interpretácii logiky. Preto vychádza-

júc z platnosti pravidla Z ich predpoklady neprijíma. Ako reálne súcna chápe reálne existujúce indivíduá (s. 105). Svoj kozmologický dôkaz existencie Boha chce zdôvodniť vychádzajúc z predpokladu pluralizmu (jestvuje viacero reálnych súcien) i monizmu (jestvuje len jedno reálne súcno) (s. 106). V ďalšom rozlišuje Sousedík medzi konkrétnym obsahom svetského indivídua a jeho konkrétnou existenciou. Dost' dlho som rozmýšľal nad tým, čo znamená konkrétny obsah, až jedno zabudnuté použitie staršej terminológie mi to ozrejnilo: na s. 112 totiž autor akýmsi nedopatrením použil výraz „konkrétna esencia“, takže som pochopil, že konkrétny obsah je synonymom konkrétnej esencie, niekedy tiež označovanej ako individuálna esencia. Vzťah medzi konkrétnym obsahom a konkrétnou existenciou, ktoré predstavujú podvojnú konštitúciu, je transcendentálny vzťah. Súcno, ktoré môže nebyť, označuje ako náhodilé (s. 115); v slovenčine je lepšie označovať ho za kontingentné. V ďalšom metafyzicky vysvetľuje kauzalitu a princíp kauzality, podľa ktorého každé svetské (kontingentné) súcno má nutne príčinu svojej existencie (s. 117). Niekedy býva tento princíp označovaný ako metafyzický princíp kauzality. Potom si všima vzťah kontingentnosti a nutnosti u súcien a štyri modálne možnosti, možnosti kombinácie sukcesivnosti a simultánnosti, ako môžu vlastnosti indivíduám pripadať (s. 122-126). Tieto predpoklady potom Sousedík používa pri zdôvodňovaní kozmologického dôkazu existencie Boha.

Samotný kozmologický dôkaz je pomerne stručný. V prvom kroku zdôvodňuje na základe existencie kontingentných súcien existenciu súcna, ktoré je nutné. Hoci prvá premisa má formu implikácie, nie je to materiálna implikácia, ale deduktívne získané kauzálne vysvetlenie, kde sa ako zamlčaný predpoklad prijíma kauzálny princíp. Podobnú logickú formu má aj päť ciest Tomáša Akvinského k Bohu. Sousedík sa snaží zdôvodniť prvú premisu za možnosti predpokladu pluralizmu i monizmu, dokonca aj na základe predpokladu nekonečného počtu kontingentných súcien. Všima si aj Humove a Russellove námietky a odpovedá na ne. V druhom kroku zdôvodňuje, že tým nutným súcnom je Boha. Tu si všima Kantove námietky a vyvracia ich. Napokon racionálne zdôvodňuje aj niektoré vlastnosti Boha, jeho jednoduchosť, jedinosť, slobodu Stvoriteľa.

V záverečnej existenciálnej časti si všima, či Boh splňa aj podmienku večného zmyslu. Tú môže splniť iba za predpokladu posmrtného života. Najprv si všima Strawsonov názor z jeho diela *Individuá*, kde sa posmrtný život obmedzuje na dojmy z pozemského života, ktoré postupne vyblednú. Kant zas chápe posmrtný život ako vzdávanie úcty mravnému zákonu. Takáto možná budúcnosť však človeka veľmi nepoteší. Podľa Sousedíka sa tu ukazujú hranice filozofie. Skutočnú nádej môže dať Božie milosrdenstvo, čo však filozofia nevie ani zdôvodniť, ani poprieť. Sousedík tu len naznačuje odpoveď kresťanskej viery, vyjadrenú vo vyznaní viery.

Sousedíkova kniha predstavuje originálne riešenie metafyzického zdôvodnenia existencie Boha. Ide o témy, ktorými sa dlhodobo zaoberá a domýšľa riešenia iných autorov do originálnej syntézy. Aj keď je písaná náročným štýlom, pri väčšom úsilí sa dá porozumieť jeho myšlienkovým postupom. Najnáročnejšiu časť predstavuje zdôvodnenie filozofických predpokladov jeho vlastného riešenia. Orientáciu v diele podporuje menný a vecný register. Určité kritické pripomienky som spomenul pri predstavení príslušných

miest daného diela. K tomu chcem ešte pripomenúť, že vlastnosti Boha mohol autor analyzovať podrobnejšie. Ak totiž dokázal existenciu Boha, treba vedieť, aj akého Boha, teda aké sú jeho vlastnosti. Podrobnejšie mohol skúmať aj možnosti života po smrti. Dúfam, že daná kniha sa stane podnetom ďalších diskusií problémov v oblasti filozofie náboženstva.

Peter Volek

Peter Volek
Katolícka univerzita v Ružomberku
Filozofická fakulta
Katedra filozofie
Hrabovská cesta 1B
034 01 Ružomberok
Slovenská republika
e-mail: peter.volek@ku.sk

JOHN A. LAUMAKIS:

The Font of Life (*Fons vitae*) by Solomon Ibn Gabirol (Avicbron)

Milwaukee: Marquette University Press 2014, 281 s.

John A. Laumakis, profesor filozofie na univerzite v Illinois, sa venuje dejinám západoeurópskej filozofie, zvlášť stredoveku. Dokumentujú to jeho doterajšie publikácie, v ktorých možno nájsť štúdie zaoberajúce sa Williamom z Auvergne,¹ Tomášom Akvinským² a v neposlednom rade aj samotným Šlomom ben Jehudom Ibn Gabirolom.³ Jeho záber je rozšírený o preklad stredovekých latinských textov, napr. *De processione mundi* od Dominika Gundissalina⁴ do angličtiny. Znalosti Ibn Gabirolovej filozofie a filozofie Dominika Gundissalina mu poslúžili ako východisko prekladu *Fons vitae* do angličtiny,

---

¹ LAUMAKIS, J. A. (1999): The Voluntarism of William of Auvergne and Some Evidence of the Contrary. *The Modern Schoolman*, 76 (4), 303-312.

² LAUMAKIS, J. A. (2006): Aquinas and Avicbron on the Causality of Corporeal Substances. *Modern Schoolman*, 84 (1), 17-29.

³ LAUMAKIS, J. A. (2001): Avicbron (Solomon ibn Gabirol) on Creation ex nihilo. *Modern Schoolman*, 79 (1), 41-55; LAUMAKIS, J. A. (2004): Aquinas' Misinterpretation of Avicbron on the Activity of Corporeal Substances: Fons vitae II, 9 and 10. *Modern Schoolman*, 81 (2), 135-149.

⁴ GUNDISSALINUS, DOMINICUS (2002): *The Procession of the World (De processione mundi)*. Transl. John A. Laumakis. Milwaukee: Marquette University Press, 100.